
МЕЂУНАРОДНО ПРИВАТНО ПРАВО

Др *Марија* КРВАВАЦ
редовни професор Правног факултета Универзитета у Приштини са
привременим седиштем у Косовској Митровици

СУКОБ ЗАКОНА КОД ВАНУГОВОРНЕ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ НАНЕТУ ЖИВОТНОЈ СРЕДИНИ

Резиме

Спорови који се воде поводом накнаде штете нанете живојној средини сложени су и трају веома дуго. Суочен са проблемом сукоба закона, одлуку о избору меродавне права суд мора донети водећи рачуна о конкретним околностима случаја, о праву заштитне живојне средине, о приватном и, неретко, значајном интересу државе у којој су се манифестовале последице штетне радње. Вануговорна одговорност за штету која је нанета живојној средини подлеже праву државе у којој је настала штета, изузев ако лице које захтева накнаду штете не изабере као основ своје тужбе право државе у којој је извршена штетна радња. Колизона правила налашавају принцип заштитне оштећеној, и упућују на могућност једностраног избора меродавне права од стране оштећеној до пренушка одређеној правом земље суда. У материји вануговорне одговорности за штету нанету живојној средини постоји уска веза са јавноправним одредбама о делатности могуће одговорној лица и правила сигурности у земљи посматрања. Посебан проблем може представљати утврђивање стварно одговорној лица за штету када се ради о зајатењу мора и морске околине. Без обзира на меродавно право мора се осигурати минимални степен заштитне живојне средине поштовањем коментних прописа домаће права.

Кључне речи: вануговорна одговорност, живојна средина, штета, одлучујућа чињеница.

Издавање и систематизација правила вануговорне одговорности за проузроковану штету у доктрини грађанског права везује се за тридесете године прошлог века. На еволуцију у регулисању вануговорне одговорности утицали су, поред осталих, еколошки покрети и удружења. Постепено се мењао став о појединим облицима одговорности, начину обештећења, као и обиму превентивних мера за очување животне средине, чему треба додати и проширење осигурања имовине и лица, посебно за производе који стварају повишени ризик за околину. Карактеристика ове правне области у правној науци је његова мултидисциплинарност, када се има у виду да је вануговорна одговорност за штету нанету животној околини уско повезана са јавноправним одредбама у погледу радњи могућег штетника и принудних норми. Реч је о посебном виду државне интервенције у приватноправне односе регулисане правним нормама различитих грана права. Држава има обавезу да заштити своје грађане који, с друге стране, имају право на чисту животну средину.

Узроци загађења животне околине су различити, али сви произилазе из људских радњи односно, опасних активности и опасних ствари. Штете које настану не познају државне границе и поделу државног суверенитета, тако да могу задирати у два, или више различитих правних система. Полазећи од тога да свако има право да живи у чистој животној средини стоји обавеза њеног очувања и накнаде за штете проузроковану животној околини. Начело да свако ко другом проузрокује штету исту мора надокнадити спада у општа правна начела просвећених народа, прихваћена као извор међународног права. У складу са тим је и опште начело да загађивач мора да надокнади штету нанету животној средини.

I Начело накнаде штете нанете животној средини у међународном праву

У европском правном контексту значај и потребу издавања проблема заштите животне околине први пут је препознала OECD (Организација за Европску безбедност и сарадњу) која је у свом Документу истакла важност начела „загађивач плаћа“, тако да оно подразумева обавезу загађивача да сноси трошкове предузимања мера за рационално коришћење ограничених еколошких ресурса од стране државних органа како би се осигурало да околина буде у прихватљивом стању.¹ Конференција УН о животној средини и развоју 1992. је у посебној

¹ Препорука ОЕЦД усвојена 1972. С(72)128.

Рио Декларацији² предвидела да националне власти треба да подстичу интернационализацију трошкова везаних за животну околину, као и примену економских инструмената, али би требало узети у обзир приступ да загађивач сноси трошак загађивања, што говори о његовом значају у режиму одговорности за штету у животној околини широм света. Начело одговорности загађивача усвојено је као међународноправни стандард, почев од арбитражне одлуке *Trail Smetler* којом је Канада обавезана да надокнади штету насталу као последица загађења ваздуха у САД-у и да, у складу са међународним правом, предузме нужне кораке у циљу избегавања даљих штета.³ Оно намеће и правну одговорност накнаде штете од стране онога ко је узроковао загађење, упркос чињеници да приватна одговорност за еколошку штету често остаје без дејства. Ово, имајући у виду распрострањеност и обим загађења када је неопходна помоћ државе, односно органа јавне власти. У складу са тим Савет Европе је још 1968. године у својој Резолуцији предвидео да обавеза накнаде загађивања од стране извора загађења не искључује помоћ органа јавне власти.⁴

На међународном нивоу је од изузетног значаја и дугогодишњи рад у погледу режима одговорности и накнаде штете, окончан унификацијом правила у вези са превозом опасних и штетних ствари морем. Реч је о Конвенцији о одговорности и накнади штете у вези са превозом опасних и штетних материја морем из 1996.⁵ која представља израз заинтересованости држава за проблем загађења мора и морске околине на међународном нивоу, поред настојања да мноштвом регионалних конвенција максимално заштите море и морску околину. Упоредо са овим на снази су и бројне конвенције којима је циљ превентивно деловање и успостављање међународног механизма накнаде штете (Међународна конвенција о грађанскоправној одговорности за штете проузроковане загађивањем мора нафтом, Брисел 1969.; Међународна конвенција о оснивању међународног фонда за накнаду штете због загађивања нафтом, Брисел 1971.).⁶ Међународно право директно гарантује накнаду штете оштећеном у оним случајевима за која

2 Rio Declaration on Environment and Development, United Nations Conference on Environment and Development, U.N. Doc. A/CONF.2/1 Rev.1 (1992).

3 Trail Smetler (USA v. Canada), Special Arbitral Tribunal 2 U.N. Representative International Arbitral Awards 1905 (1941).

4 Савет Европе, Декларација о контроли загађивања ваздуха, Резолуција (68) 4, Страсбург, 1968.

5 Закључена је под окриљем ИМО-а на Дипломатској конференцији у Лондону 3.5.1996.

6 Ближе В. Томљеновић, *Поморско међународно приватно право*, Ријека, 1998, стр. 399.

постоје јединствена међународна правила. У свим другим, мериторном одлучивању о накнади међународне штете претходи решавање проблема сукоба закона у оквиру целокупне проблематике вануговорне одговорности за штету.

Прихватајући међународноправне стандарде и начела, законодавна активност Европске заједнице у погледу режима одговорности за штету у животној околини отишла је корак даље кроз усвајање посебног документа, односно Беле књиге о питањима одговорности за животну околину,⁷ након чега је објављена и Зелена књига о отклањању штета нанете животној околини. Европски парламент је 1994. усвојио Резолуцију којом је позвао Комисију да изради предлог за доношење посебне директиве о грађанскоправној одговорности у погледу еколошких штета.⁸ Регулатива режима одговорности за штете нанете животној околини у оквиру права ЕУ почива на главним начелима политике заштите животне средине који су садржани у Уговору о оснивању ЕЗ (чл. 174 ст. 2) и Уговору о функционисању ЕУ (чл. 191 ст. 2). Директива 2004/35/ЕЗ о одговорности за животну околину у погледу спречавања и отклањања штете нанете животној средини усвојена је од стране Европског парламента и Савета 2004. године,⁹ чиме је постављен правни оквир одговорности за штете и дефинисан појам „еколошка штета“. Директива предвиђа да се начело одговорности има примењивати на еколошке штете и директне опасности од штета, које настану услед професионалних активности (опасних или потенцијално опасних), уколико постоји узрочна веза између штете и штетне радње. Поред осталог, Директива прописује и мере спречавања и отклањања штета нанетих животној средини чије спровођење спада у надлежност националних органа држава чланица.

II Комуитарни међународно приватноправни оквир грађанскоправне одговорности за штету нанету животној средини

Природа еколошких штета је таква да се, неретко, ради о односима који задиру у сферу два или више правних система. Реч је о прекограничним еколошким штетама у погледу којих је потребно консултовати норме међународног приватног и процесног права. О међународном карак-

7 Европска комисија је усвојила Белу књигу о одговорности за штете у околини COM(2000)66.

8 Резолуција Европског парламента од 20. априла 1994., OJ C 128/165.

9 OJ L 143.

теру штете нанете животној околини говори се увек када чињенични или правни елементи догађаја прелазе оквире једне државе.¹⁰ Међународно приватно правна регулатива у овој материји је блиска споровима који се воде поводом тужбе за накнаду штете. Прво питање које се у решавању спорова намеће јесте одређивање међународне надлежности суда који ће у конкретном случају одлучивати о меритуму спора, и тек када је установио да је према процесним одредбама домаћег права надлежан, суд се суочава са проблемом сукоба закона. Тај проблем се нужно намеће свом својом актуелношћу уколико се на спорно питање не могу применити међународна једнообразна правила. Покушаји унификације општег колизионог права ЕЗ у материји вануговорне одговорности за штету дуго нису имали резултата, за разлику од успешних унификација колизионих правила за специфичне облике вануговорне одговорности за штету (проузроковану друмским саобраћајним средствима и одговорност произвођача за своје производе).¹¹ С друге стране, еколошке катастрофе проузроковане опасним активностима и стварима константно су упозоравале светску јавност на неадекватност регулативе, због чега је упоредо са интензивном међународном, покренута и комунитарна легислатива. На развој европског колизионог деликтног права пресудан утицај су извршиле националне одредбе о избору деликтног статута. Уједначен колизиони правни режим вануговорне одговорности успостављен је Уредбом (ЕЗ) бр. 864/2007 Европског парламента и Савета Европе о праву меродавном за вануговорне обавезе (позната као Уредба Рим II),¹² док се у односу на поступак примењују одредбе Уредбе (ЕУ) бр. 44/2001 од 22. децембра 2000. о надлежности, признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким предметима (позната као Уредба Брисел I), сада измењена Уредбом (ЕУ) бр. 1215/2012 од 12. децембра 2012. о надлежности, признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима (Уредба Брисел I, преиначена).¹³

Проблем сукоба закона у овој материји дуго је био занемариван, па је меродавно право за еколошке штете упућивало на примену стандардних правила о вануговорној одговорности за штету. Она су у већини аутономних колизионих права водила ка примени *lex loci delicti* – закона места где се десила штетна радња, и, у неким случајевима, при-

10 Т. Ballarino, *Questions du DIP et dommages catastrophiques*, RCADI, 1990, I, Tome 220, стр. 308–309.

11 Хашка конвенција о закону који се примењује на друмске саобраћајне незгоде из 1971. *Сл. лист СФРЈ*, бр. 26/76 и Хашка конвенција о закону који се примењује у случајевима одговорности произвођача за своје производе из 1973. *Сл. лист СФРЈ*, бр. 8/77, донете од стране Хашке конференције за међународно приватно право.

12 *OJ L 199/40*, 31.7.2007, стр. 40.

13 *OJ L 351/1*, 20.12.2012.

мени *lex fori*. У настојањима да превазиђу недостатака круте примене колизионих правила национална права су полазила од најразличитијих решења, али је већина европских земља прихватила да поље примене *lex loci delicti* треба ограничити општим и посебним изузецима. У складу са тим, кодификације међународног приватног права су прихватиле упућивање на алтернативну примену две тачке везивања, тако што је примена једне од њих зависила од испуњења додатних околности или пак од једностраног избора оштећеног.¹⁴ Наиме, као меродавно се примењује право државе у којој је извршена штетна радња, или право државе у којој су наступиле штетне последице, у зависности од тога које је од тих потенцијално меродавних права повољније за оштећеног, мада се слободно може рећи да је примена колизионог правила у овом случају у приличној мери слојевита. Оштећени има право избора између та два права са циљем примене норми које су за њега повољније, што је у складу са сврхом деликтног права – заштита оштећеног.¹⁵ По принципу *iura novit curia* по службеној дужности би требало утврдити „повољност“ за оштећеног, који даље може улагати правне лекове за погрешну примену права. Из тога произилази да, у зависности од тога како се ово начело примењује, одабир „повољног права“ по службеној дужности може да врши и суд.

Проблем сукоба закона је додатно актуелизован разликама националних права у погледу темељних питања за која не постоје општеприхваћена правила, као што је питање врсте штете које се надокнађују, у коликом обиму и у коликом износу, на коме је терет доказивања и др. Када се томе додају и различита доктринарна размишљања о општим колизионим решењима за штете нанете животној околини и мали број судских одлука јасно је да доношење Уредбе Рим II има огроман значај. Уредба представља први колициони комунитарни правни документ секундарног законодавства ЕУ који уређује неколико посебних режима за различите категорије вануговорне одговорности за штету, међу којима је и вануговорна одговорност за штету нанету животној околини.

III Уредба Рим II – европски аутономни систем норми сукоба закона у деликтном праву

Унификацијом колизионих правила у материји вануговорне одговорности, ЕУ је у великој мери заштитила оправдана очекивања странака и, барем донекле, отклонила проблем правне несигурности и непредвидивости решења. Потреба за специфичним колизионим правилима

14 В. Томљеновић, *нав. дело*, стр. 91.

15 А. L. Droz, *Regards sur le droit international privé comparé*, RCADI, 1991, стр. 287–288.

утицала је на то да европски законодавац доношењем Уредбе Рим II препозна нужност превазилажења различитих колизионих правила режима одговорности за прекограничну штету коју узрокују различити извори загађења животне средине. Треба напоменути да је дугогодишњи рад на унификацији додатно отежавало неслагање око једног броја одредби, међу којима и тумачење појма „штета у животној средини“.¹⁶ До усвајања Уредбе, на питање вануговорне одговорности за штету нанету животној средини примењивала су се стандардна правила, што говори о томе да акти међународног приватног права нису придавали посебан значај одређивању меродавног права за еколошке штете. Уредба Рим II се примењује на вануговорне обавезе у грађанским и трговачким стварима у случајевима унутар и изван ЕУ који укључују сукоб закона¹⁷ на подручју свих држава чланица, изузев Данске.¹⁸

Европски законодавац прихвата колизионоправни карактер аутономије воље у материји вануговорне одговорности за штету, и, под јасно прописаним условима, омогућава странкама вануговорног односа да изаберу меродавно право. Начин избора меродавног права може бити изричит или прећутан, тако што очигледно произилази из околности случаја. Суд мора „поштовати“ споразум странака о избору меродавног права уколико је закључен након наступања догађаја из кога је настала штета. Када то налажу јавни интереси, што је то случај са штетом која је нанета животној средини, слобода избора меродавног права је искључена.¹⁹ У сфери супсидијарног везивања Уредба нуди одговарајућу меру „флексибилности“ колизионог правила и упућује на примену права државе у којој је штета настала (*lex loci damni*), без обзира на државу у којој се десио догађај који је проузроковао штету и без обзира на државу/државе у којима су настале индиректне последице тог догађаја.²⁰ У ситуацијама када оштећени и одговорно лице имају своје уобичајено боравиште у истој држави у време настанка штете, примењује се право

16 W. Posh, „The Draft Regulation RomeII in 2004: Its past and Future Perspectives“, *Yearbook of Private Law*, vol. 6, 2004, стр. 133.

17 Чл. 1. Уредбе.

18 Сходно чл. 1 и 2 Протокола о положају Данске, додатом Уговору о ЕУ и Уговору о оснивању ЕЗ, на темељу Уговора из Амстердама, Данска *a priori* не учествује у сарадњи на основу Главе IV Уговора „Визе, азил, усељење, и друге облике политике слободног кретања лица“ што укључује и усвајање ове Уредбе. Члан 3 Протокола о положају Уједињеног Краљевства и Ирске, додатог Уговору о ЕУ и Уговору о усвајању ЕЗ омогућава тим државама „*opt-out*“ што оне нису искористиле код Уредбе Рим II.

19 Јавни интерес налаже искључење аутономије воље и код повреде права тржишне утакмице, повреде права интелектуалне својине с обзиром на њихову територијалност.

20 Чл. 4 ст. 2 Уредбе.

те државе – *lex firmae habitationis communis*,²¹ а не *lex loci damni*. Уредба предвиђа и могућност примене опште клаузуле изузетка када је из свих околности случаја јасно да је штетна радња очигледно у ближој вези са државом, различитом од државе чије је право као меродавно предвиђено општим правилима, у ком случају се има применити право те државе.²²

Посебна колизиона правила су предвиђена, поред осталих, у погледу одговорности за штету нанету животној средини, па имају предност у примени у односу на општа колизина правила. Вануговорна одговорност за штету нанету животној средини, или штете претрпљене од стране лица или имовинске штете, подлеже праву државе у којој је штета настала (*lex loci damni*), без обзира на државу у којој се десила штетна радња и државу/државе које су претрпеле индиректну штету. Право државе у којој је штета настала може бити изузето из примене уколико лице које захтева накнаду штете изабере, као основ своје тужбе, право државе у којој се десио догађај који је проузроковао штету.²³ Оштећеном је омогућен једностранни избор између два колизиона решења, уколико се странке нису споразумеле о меродавном праву у складу са чл. 14 Уредбе. Фаворизовање оштећеног у постављању колизионих решења у овој материји од стране европског законодавца почива на одредби члана 174 Уговора о ЕЗ, којом је предвиђен високи ниво заштите на темељу начела опрезности и начела предузимања превентивних мера, начелу првенства корективних мера на извору загађивања, као и начелу „загађивач плаћа/надокнађује“.²⁴ Лице које тражи накнаду штете може одабрати меродавно право до момента предвиђеног правом државе чланице пред чијим се судом води поступак – *lex fori*.²⁵ Дилема која у овој материји није јасно решена тиче се могућности цепања деликтног статута, односно вољне мултипликације меродавних права, имајући у виду да избор различитог права за различите делове штете може имати непредвидиве последице за одговорно лице.

21 Прекретницу у методолошком приступу решавања сукоба закона представља одлука Апелационог суда државе New York у познатом случају *Babcock v. Jackson*, 191, N.E. 2d 579 (No. 1963). Одлуком је формулисано ново решење за избор меродавног права које би требало да замени *lex loci delicti commissi*, на темељу релевантних фактора везе меродавног права са спорним догађајем и странкама с једне, и интереса за регулисање спорног питања с друге стране. Околности штетног догађаја у комбинацији са сврхом правила која су била у сукобу упућивала су у конкретном случају да је право *New York*-а у најзначајнијој вези са спорним питањем.

22 Чл. 4 ст. 3 Уредбе.

23 Чл. 7 Уредбе Рим II.

24 Рецитал 25 Уредбе Рим II.

25 Ближе: А. Dickinson, „European Private International Law: Embracing New Horizons or Mourning the Past?“, *Journal of Private International Law*, vol. 1, бр. 2, 2003, стр. 197–236.

Квалификацију појма еколошка штета односно „штета у животnoj средини“ треба тумачити на начин да она обухвата штетне промене природног ресурса, односно воде, земље или ваздуха, као и умањење улоге коју тај природни извор има у корист других природних извора или јавности, или смањење биолошке разноликости.²⁶ У случају двоумљења да ли је реч о „штети нанетој животnoj средини“ надлежни орган се може позвати на постојеће прописе примарног и секундарног законодавства Заједнице. Због тесне повезаности вануговорне одговорности за штете нанете животnoj средини и јавноправних одредаба у погледу деловања лица одговорног за штету, Комисија је прихватила да у околностима када је место извршења штетне радње у држави која допушта одређену активност, а место настанка штете у држави која такво поступање забрањује, треба узети у обзир чињеницу да је лице чија радња је довела до штете поступало у складу са државом у којој је предузета. Овде није реч о примени права, већ о „узимању у обзир“ одређене чињенице, што је још један аргумент у прилог фаворизовања оштећеног (*in favorem laesi*).²⁷ Посебно велике размере штета настају као последица незгоде брода или редовним коришћењем мора. У ситуацијама када брод проузрокује штету животnoj средини, под претпоставком да је реч о међународној штети, питање избора меродавног права намеће се у свој својој актуелности.

26 Рецитал бр. 24. Уредбе.

27 Теоретичари као пример узимају случај *G. J Bear* против *Mines de Potasse d' Alcase* (спор се водио због загађења воде Рајне услед соних отпадака који су из предузећа туженог испуштени у Рајну), који је добро познат по тумачењу појма „место настанка штете“ у чл. 5. ст. 3. Бриселске конвенције о судској надлежности, признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима у одлуци Европског суда правде С-21/76 од 30. новембра 1976. У изреци одлуке стоји „Ако место где је наступио догађај који је могао да проузрокује обавезу из вануговорне одговорности за штету није уједно и место где је настала штета, појам место где се догодио штетни догађај“ из члана 5 ст. 3 Конвенције од 27 септембра 1968. о судској надлежности и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима треба схватити тако да се он односи како на место где је настала штета тако и на место догађаја који је проузроковао штету. Тужени, стога, у зависности од избора тужиоца, може бити тужен било пред судом места где је настала штета или пред судом места догађаја који је проузроковао штету.“

Холандски суд је у спору поводом накнаде штете проузроковане загађењем меродавно право одредио применом аутономије воље странака. Холандски тужиоци су се определили за примену холандског права а француски тужени, у свом одговору на тужбу, сагласили са таквим избором. Ротердамски суд је прихватио такав, ретроактивни избор, меродавног права, а Хашки Апелациони суд, пошто нико није приговорио тако изабраном меродавном праву потврдио првостепену одлуку – Court de Apel the Hague, 10.9.1980. Врховни суд је само констатовао меродавност холандског права.

IV Меродавно право за штету нанету животној средини у међународном приватном праву Републике Србије

Тенденције хармонизације националног права и усклађивање са европским стандардима основ је актуелне реформе међународног приватног права Републике Србије, са циљем успостављања међународноприватноправног система који ће бити компатибилан савременом европском законодавству и пракси. Процес усклађивања колизионих правила са сврхом и природом материјалних правила потврђен је за поједине типове противправних радњи. За разлику од позитивног међународног приватног права, развој деликтног права уопште показао је нужност успостављања специфичних режима одговорности за поједине облике вануговорне одговорности. Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља тренутно садржи само опште колизионо решење, уз могућност избора повољнијег права од стране оштећеног. Радна група Министарства правде Р. Србије је изашла са коначном верзијом Нацрта Закона о међународном приватном праву, који праги модерна решења и прихвата стандарде у овој грани права. Одредбе Главе VII ЗМПП под називом „вануговорне обавезе“ садрже решења којима се уводе многе новине у колизионој регулативи вануговорне одговорности, као и у нормирању међународне надлежности судова и других надлежних органа. Предлагач пружа појмовно одређење штете, тако што она представља директну последицу штетног догађаја, стицања без основа, пословодства без налога или предуговорне одговорности (чл. 163 ст. 1). Меродавно право за вануговорне обавезе почива на општим и колизионим решењима за посебне облике вануговорне одговорности. Предлог ЗМПП Србије допушта избор меродавног права и то након наступања штетног догађаја, осим уколико стране обављају привредну делатност, у ком случају то могу учинити и пре његовог наступања. (чл. 165 ст. 1). Примена изабраног меродавног права неће бити могућа уколико су у тренутку наступања штетног догађаја све одлучујуће околности случаја везане за право које није изабрано, чиме се меродавно право одређује на темељу још једне оквирне одлучујуће чињенице, принципа најближе везе (чл. 165 ст. 2). На тај начин је право странака на избор меродавног права у подручју одговорности за штету начелно сужено, ако се упореди са колизионоправном аутономијом странака код уговора. Меродавно право за вануговорну одговорност за штету одређује се према праву државе у којој је наступила штета, без обзира на то у којој је држави настао штетни догађај или у којој су држави наступиле посредне последице тога догађаја (чл. 166 ст. 1). Уколико странке, односно одговорно лице и оштећени имају уобичајено боравиште у истој држави

у моменту настанка штете, вануговорна одговорност за штету подлеже праву те државе. Корективна функција принципа најтешње повезаности долази до изражаја када из свих околности случаја јасно произилази да је штетни догађај у очигледно ближој вези са другом државом, чије је право меродавно (чл. 166 ст. 3–4). Ово је у складу са колизионим правилом најближе везе у европском деликтном праву, које је доминантно решење сукоба закона у многим америчким државама. Ближа веза се може заснивати посебно на већ постојећем правном односу између странака, као што је уговор из кога је настала штетна радња, затим правни однос између оставиоца и наследника, власника некретнине и трећег лица или другом чињеничном односу.

Предлог ЗМПП Србије садржи и посебна колизиона правила за следеће облике одговорности: одговорност произвођача за производе, нелојална конкуренција, повреда тржишне конкуренције, повреда права, интелектуалне својине, друмске саобраћајне незгоде, прекид или успоравање процеса рада, штета настала на броду или у ваздухоплову, повреда права личности путем медија, као и за штету нанету животној средини под којом се подразумева штета нанета животној средини и штета коју услед тога претрпе лица и имовина (чл. 170 ст. 1). Вануговорна обавеза настала из штете нанете животној средини подлеже праву државе у којој је наступила штета – *lex loci damni* (чл. 170 ст. 2). Упркос томе, лице које захтева накнаду штете може тражити да буде примењено право државе у којој је наступио штетни догађај – *lex loci delicti*. При одређивању меродавног права не примењују се општа колизиона правила нити општа клаузула одступања у случају када правни однос има слабу везу са државом чије је право меродавно, а знатно ближу са неком другом државом.

Једно од заједничких правила за вануговорност за штету и остале вануговорне обавезе односи се на прописе о безбедности и начину поступања за које је предвиђено да су на снази у месту и у тренутку извршења штетне радње као чињеница приликом оцене поступања одговорног лица (чл. 180).

V Закључак

Проблематика издвајање и систематизација правила којима се штити право на чисту животну средину у оквиру права заштите животне средине предмет је интересовања читаве друштвене заједнице. Заштита животне средине је препозната као важно друштвено, политичко и правно питање на националном нивоу и у оквиру права ЕУ. Полазећи од тога да свако има право да живи у чистој животној средини, могло

би се рећи да је реч о индивидуалном праву. Заштита животне средине представља истовремено и колективни интерес, као и интерес сваке појединачне државе. Право заштите животне средине се дуго развијало у оквиру секундарног европског законодавства, међународних споразума и судских одлука, док данас чини једно од темељних подручја права ЕУ, на темељу чл. 6 Уговора о ЕЗ (Уговор из Нице). Настојања европског законодавца иду у правцу увођења заједничког европског модела колективне правне заштите у различитим подручјима међу којима је и заштита животне средине. Фаворизовањем оштећеног („жртве“) у колизионном праву, тако да може изабрати право које му осигурава максималну накнаду, постиже се пожељан исход; фаворизовање природе.

Marija KRVAVAC, PhD

Professor at the Faculty of Law University of Priština, headed in Kosovska Mitrovica

ENVIROMENTAL DAMAGE IN EUROPEAN PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Summary

Regulation Rome II is based on the traditional approach using the solution that were already stipulated in the international private law of certain EU member states, but also takes care about the solutions contained in the law of some non-member countries. Apart from the general, the Regulation stipulates special rules for delictual liability that follows the damage caused by a product. The applicable law means the law of the state in which the responsible person and the injured party have permanent residence at the time when the damage occurred. If it is not the case, the conflict of law norms of the Regulation that prescribe the application of subsidiary decisive facts shall be applied. The Regulation stipulates a special rule for the environmental damage. In comparative private international law in case of pollution the emphasis is on the principle of protection of victims and the environment. Therefore, whatever law is applicable a minimum protection has to be insured through the application of mandatory rules of a forum.

Key words: *non-contractual obligation, tortuous act, environment, damage, closest connection.*